

ÁLLATOK VÉDELME.

A kolozsvári Állatvédő-Egyesület havi közlönye.

Szerkeszti:

ÉBER ERNŐ.

Készítotek a szerkesztő nevére Deák Ferencz-utca 11. sz. kéretnek. Előfizetések és pénzküldemények az egyesület pénztárosa Vrányfi István úr (Hosszú u. 9 sz.) czimére intézendők.	Tagoknak tagsági díj fejében jár. Előfizetési ár: Egész évre — — — — 2 kor. — fill. Fél évre — — — — — 1 kor. — fill. Számanként — — — — — kor. 20 fill.
--	---

VIII. évfolyam. Kolozsvár, 1903. November. 9. szám.

TARTALOM: Madárvédelmi ültetvények. *Kukuljevic József.* — 200 párisi orvos nyilatkozata a viviszekcióról. *A. T.* — A vándormadarak. — Hős galambok emléke. — Az okos fecsképar. *Bod Péter.* — *Állatvédelem és állatvilág:* A madarak vándorlása. — A viviszekció eltöltése — Az országos állatvédő-egyesület. — Az életunt elefánt. — A megváltozott madárvilág. — Tagsági díjakat befizettek névsora. — Kérelem

BCU Madárvédelmi Egyesület Cluj

Kik a természetet kedvelik és megfigyelik, azoknak bizonyára feltűnt, hogy erdeink vidám zenészei napról-napra fogynak, számuk gyérül, sőt helyenként már egyes erdők némák, csendesek. Nem hallatszik madárdal, nincs vidám madárcsevegés, mely a fenséges magányban az üdülő emberek lelkületét felvidítja, a természet fenségébe elmerengni engedi. Hazánk számos vidékén, az erdőben órahosszat mehetünk és nem halljuk a lég vándorait, nem halljuk szerelmes hívogatásukat. Mindennek oka a kultúra haladása, mely ásóval, kapával mindent kiirt; oka az emberi szivtelenség, mely pajzánságával kedvtelésből üldözi a szárnyas hadat, üldözi a gazdaság jóltevőit. Hogy a madarak pusztulása mily káros, azt már oly számtalanszor megírták, hogy annak ismertetése fölösleges. Ha e pusztulást végignézzük, az okokat keressük, önkénytelenül felvetődik a gondolat, vajjon nem lehet-e ezt megakadályozni? Ha nem volnának, kik a fenséges természetet kedvelik, ha minden emberi érzés az emberi szí-

vekből kihalt volna, ha maga a természet nem pótolná, amit emberi kéz tönkre tesz, úgy azt kellene felelnünk, hogy a madarak rohamos pusztulását megakadályozni nem lehet. De mint mindenről, úgy az isteni gondviselés erről a szegény érzőlényhadról sem feledkezett meg és védelmére küldte a nemes szívű emberi társadalomnak azt a részét, mely a fenséges természetért és mindenért, ami benne él és benne foglaltatik, még tud lelkesedni, tud a mindennapiságon felülemelkedni, tud élvezetet, enyhülést és megnyugvást találni abban, ami minden időre megfejthetetlen marad. A társadalom e csoportja hivatott a szegény énekes madarak oltalmára sietni. A természet kedvelői tehetik a legnagyobb szolgálatot, melylyel nemcsak humánus cselekedetet mivelnek, hanem egyszersmind e cselekedet útján megszerzik azt, hogy a természet összhangját a maguk számára tökéletesbitik, megszorítják azon élőlények számát, amelyeknek élete a fenséges természetet még magasabbá teszik, a mindennapi élet gondjai közepette édesebb üdülést nyújtanak.

Már-már teljesen pusztuló félben lévő énekeseink számát többféle úton-módon szaporíthatjuk. Hogy a madárvédelem racionális gyakorlása mesterséges úton mily borderejű, mily eredménnyel jár, azt majd egy-néhány példával fogom megvilágítani. Mielőtt ennek leírására rátérnék, ismertetni szándékozom a madárvédelem egyik eszközét. Hogy madaraink létfeltételét biztosítsuk, pótolnunk kell a kultúra nyomán elpusztult fészkeltetési alkalmatosságokat. Mert madaraink csak ott fognak állandóan letelepedni, ahol a fészkeléshez és megélhetéshez legszükségesebb tényezőket: jó rejték- és buvóhelyet találnak. Ezt legcélszerűbben a madárvédelmi ültetvények útján tudjuk elérni. Oly helyeken ugyanis, hol sem erdőségek, sem lombos, fás területek nincsenek, mesterségesen kell létesítenünk olyanokat, hogy alkalmat adjunk a madaraknak fészkeket rakhatni. E madárvédelmi ültetvények célja nemcsak a madarak védelme, de céljuk egyes helyeket szépíteni, termékenyebbé tenni. Már most felmerül a kérdés, hogy hol létesítsük ilyen madárvédelmi ültetvényeket. Legalkal-

masabb területek erre oly földek, melyek sem szántó-földnek, sem rétnek, sem más gazdasági célra nem használhatók. Legalkalmasabbak erre azért, mert ha ily helyen nem létesítünk ily ültetvényeket, úgy azok kopáran, hasznavehetetlenül ugyis parlagon hevernek semmi, hasznot nem hajtanak; ellenben ha e helyeket ilyen célra használunk föl, úgy ha mást nem is, de azt elérjük, hogy életfeltételt biztosítottunk oly lényeknek, melyek ha nem is helyhez kötöttek, de indirekt uton hajtanak hasznot, hogy e telepekről szerteszéjjel repülve, pusztítják a környezetben lévő káros rovarokat. A madárvédelmi ültetvényeknek van azonban más hasznuk is, különösen a vadászember érdekeit szolgálva, amennyiben ezek legkedveltebb buvóhelyei a különböző hasznos és kedvelt vadaknak, fácszának stb. Külföldi példák bizonyítják, hogy a madárvédelem céljából létesített ültetvényekben százával találták a nemes vadakat, melyek már hely hiányában itt ütötték fel tanyájukat, hasznot hajtva ily uton is annak, aki azokat egy humánus cél szolgálatára létesítette.

Madárvédelmi ültetvények létesítésénél igen nagy gonddal kell eljárni, mert a legjelentéktelenebb tényező figyelmen kívül hagyása is már eredménytelenségre vezet, elkedvteleníti az illetőt és a legjobb szándék is eredménytelenségre vezet. Mielőtt ily ültetvényeket létesítünk, számolni kell minden körülménnyel és minden eshetőséggel, mert csak akkor fogjuk a kívánt célt elérni, ellenkező esetben pedig a balsiker elkedvteleníti. A madárvédelmi ültetvények létesítésénél el kell bírálnunk a talaj minőségét, alkatát, ehhez mérten kell az elültetendő növényeket megválogatni. A talaj minőségétől és alkatától teszszük függővé annak mély vagy felületes felszántását. Felszántásnál ügyelnünk kell a munkások mikénti dolgozására, mert ettől is függ az ültetvény fejlődése. Fásító ültetvények létesítésénél kétféle talaj jöhet számításba, vagy posványos talaj, savanyu növényzettel, vagy száraz talaj többé vagy kevésbé kavicsos jelleggel. Mielőtt tehát a növényzet felett határoznánk, figyelniük kell arra is, vajjon a kijelölt növény a száraz vagy nedves talajban fejlődik-e jobban?

Ha már ezzel is tisztában vagyunk, úgy még arra is terjedjen ki figyelmünk, vajjon az egy csoportba tartozó növények közül mely alcsoport vagy alfaj megfelelőbb, mert még itt is vannak lényegesebb különbségek. E tárgy teljes ismertetése egy kötetet is kitenne, azért csak a főbb vonásokról akartam itt megemlékezni. A külföldön évtizedek óta folytatott gyakorlat azonban egy végkövetkeztetésben egyesül, t. i. bármely fásító ültetvényt válaszszunk is madárvédelmi ültetvény betelepítéséhez, az mind mélyen felszántot és megboronált talajt kíván. Az ilyen ültetvények létesítését őszkor kell megkezdeni. Ilyenkor kell az erre a célra szánt területet felszántani, hogy az így felszántott területet, földrészt a téli fagy jól átjárja és azután lazábbá tegye. Vizenyősebb talajnál elegendő az egyszeri felszántás, míg kövecses részt mélyebben kell felszántani, hogy ezzel a kellő nedvesség tavasszal biztosítható legyen. Az ilyen parlagon hevert és még nem használt területet, ha az teljesen megfelelővé akarjuk tenni, szükséges vagy trágyával, vagy csalittal befedni, miáltal teljes kiszáradása akadályoztatik meg, míg ellenkező esetben később öntözéssel kellene pótolni a hiányt, mi már nagyobb fáradságot, sőt néha anyagi áldozatot is követel. Az ültetvényeket tanácsos az első tavasszal megöntözni, vagy még tanácsosabb trágyalével az egész területet felöntetni, mert ezután az új ültetvény nem szárad ki és nem igényel további ápolást.

Az ültetvények további kezelése már a kertészet szakmájába vág, azért annak ismertetését e helyütt mellőzöm, annál is inkább, mivel ily madárvédelmi ültetvényeket, tekintve hogy azok létesítésénél annyi szempontot kell figyelembe venni, legcélszerűbb hozzáértő szakemberrel megcsináltatni. Meg kell még említenem, hogy igen célszerű az ily ültetvényekhez szükséges csemetéket faiskolákból hozatnunk, úgy célszerű előbb a talajt elkészíteni, hogy az ültetvények kiszáradás előtt elültethetők legyenek.

A madárvédelmi ültetvények létesítésénél a következő szempont figyelembe vétele tanácsos.

Ha eltökéltük magukat, ily ültetvényekkel a hasznos éneklő madarak számát szaporítani úgy

1. faféléket ültessünk, ritka koronájúakat, gyors növésűeket, hogy a cserjés ültetvényeknek fejlődésükhöz némi árnyékot nyujtsunk; továbbá ezzel teljesen kopár területeken madarakat és vadat csábítunk oda, melyek búvóhelyek hiányában mindjárt az ültetvények létesítésekor idejönnek és letelepednek. Ezeket az említett fajtákat később, ha a cserjés remizek felnőnek, esetleg el is távolíthatjuk, mert akkor a kitüzött czélnak már megfeleltek.

2. Ezen alap után oly cserjés növényeket ültetünk, melyek különösen a madaraknak bogyóik révén eledelet, sűrűségük folytán egyszersmind fészkelő helyet biztosítanak.

3. Ezek után oly cserjéket, melyeknek gyümölcse és fiatal ágai, de különös ez utóbbiak, zord tél idején a vadászok által kedvelt vadaknak táplálékot biztosítanak.

Ezen ültetvények elhelyezésének módja már nem tartozik szorosan erre a helyre, mindazáltal utbaigazításul azoknak, kik e nemes ügyet pártolják és ily uton is előmozdítani óhajtják, még a következőket kell felemlítenem.

Ilyen ültetvények létesítésénél az eddig nevezeteken kívül más czélt is érhetünk el. Ugyanis különösen kopár helyeken ezzel a szépitészetnek is eleget tehetünk, amennyiben ily ültetvények alkalmasak kopár területeket idillikusabbá tenni. Nem szabad azonban megfélekednünk arról, hogy itt most már nem a szépitészet a főczél, hanem a főczél a madárvédelem, amely annál tökéletesebb lesz, minél inkább törekszünk lehetőleg a természetet utánozni. Az ilyen ültetvények létesítésénél kerüljük a mesterkéltséget, de ne hagyjuk figyelmen kívül a szükségességet. Az ültetvényeket ne egyenesen zsinórral levágott kolóniákba helyezzük el, vagy diszcsoportokba, hanem a természetnek megfelelőleg. Az állat ösztöne megérzi a mesterkéltséget, megérzi az emberi kéz nyomát, azért ily ültetvényeket vadon csoportokba, kiugrásokkal, nyulványokkal ellátva létesítsük; legkívül legyenek a vadak elodelét és búvóhelyét alkotó ültetvények,

ezen belül a madaraké, melyeket igen tanácsos indákkal átnövetni, hogy sűrűbb és más illetéktelen vadtól hozzáférhetetlenek legyenek, de meg egyszersmind védettek is. A fűz és egyéb ültetvényfajták azután legbelül helyezendők el. A madárvédelemnek ily uton eleget tehetünk csekély, ugyszólván anyagi áldozat nélkül. Ily ültetvényekhez ajánlatos fagyalt, kökényt, vadrózsát, bodzát, fenyőt, vadszőlőt, galagonyát használni, ezeket megfelelőleg csoportosítani és évenként metszeni kellmiáltal sűrűbbek és terjengőbbek lesznek és így biztos oltalmat nyújtanak a madaraknak. Ne sajnáljuk ily ültetvények létesítését, mert ezzel segítjük elő leginkább hasznos éneklő madaraink szaporodását, de ne sajnálják különösen azok, kik kies rónavidéken laknak, mert ezzel nemcsak humánus czélt szolgálnak, hanem önmaguknak is kellemes otthont szereznek a fenséges természet ölében és ahol eddig madárdalt nem élvezhettek, fáradságuk jutalmául abban is részesülnek. Hogy ilyen ültetvények létesítésével mily kiváló eredményeket lehet elérni, mennyire lehet a madarak számát szaporítani, azt egy más alkalommal fogom ismertetni.

Kukuljevic József.

200 párisi orvos nyilatkozata a vivisekcióról.

Egy francia állatvédelmi lap a «L'ami des Bêtes» nemrégben körlevelet intézett a párisi elsőrangú orvosokhoz, mely körlevél a következő kérdéseket tartalmazta:

- 1.) Gondolja-e ön, hogy a vivisekció hasznára van az orvosi tudománynak, anatómiának és fiziológiának?
- 2.) Állithatja-e ön, hogy a vivisekció multhatatlanul szükséges a fiziologiai oktatásra?
- 3.) A dublini egyetem elvetette a vivisekciót az orvosi tudomány tanításánál; nem kellene-e ezeknek példáját követni?
- 4.) Gondolja-e ön, hogy a vivisekció gyarapította tudásunkat a gyakorlati orvostudomány, sebészet, therapia terén?

5.) Ha ön híve a vivisekciónak, kérjük önt, nekünk ennek okát adni, hogy miért gyakorolja azt és mivel tudja ezt okadatolni?

A szerkesztőség 200 feleletet kapott és ezek között csak 4 volt a vivisekció mellett. A négy orvos egyike kijelentette, hogy fő feltétel a teljes fájdalom mentessége kísérleteknél és minden ilyen kísérlet gondosan elő legyen készítve. Azt is hozzá teszi, hogy csak is kivételes eseteknél szabad használni és minden alkalommal teljesen kielégítő okát adni annak szükségességére.

Az engedélyt a vivisekcióhoz csak is egy kiváló tudósnak kell adni, a ki ismeretes mint humanus ember. A második, anonym, állatbarátnak nevezi magát és állítja, hogy, a vivisekció okvetlen szükséges.

A harmadik, dr. Bongon következő részleteket adja laboratoriumából: „Az állatok rendkívül gyengédek ápolóikkal szemben és szívesen simogattatják magukat a tanulók által. Némelyek, melyeknek gyomrát és máját tették kísérlet tárgyává, még hálásnak is mutatkoztak e figyelemért. Talán megértették, hogy esetük mily érdekes.

Dr. Buscet, főtitkára a párisi orvostársaságnak, a negyedik vivisekció pártoló, ellenkezőleg rácsáfol erre az áldozatkészségre és előadja, hogy megfigyelte a St. Louis kórházban mennyire reszketett egy szegény kis kutya, mikor a deszkához csatolták, Elmulasztotta chloroformot készíteni és sem a szertárban, sem a kórházban nem volt készletben, az asszisztensek pedig nem voltak oly könyörületesek, hogy saját zsebükből hozzájárultak volna a kábítószer beszerzéséhez, mely enyhítette volna a szegény állat vértanúságát. Dr. Buscet jobbnak látta elmenni és hozzáteszi, hogy szószeros értelemben megszökött az asszisztensek gunyakajja közepette.

E négy orvos kivételével egyhangulag azt felelték az orvosok: „A vivisekció nem elkerülhetlenül szükséges az anatómiai, fiziológiai és orvosi tanításokhoz.“ Sőt egy közülük a párisi P' institut pharmacologique főorvosa, egy rövid „sőt ellenkezőleg“-gel válaszolt a kérdésekre.

Majdnem valamennyi felelet energikusan nyilatkozik a kutatás eme módja ellen. Köztük volt Dr. Desvaines ítélete: „A vivisekciót minden civilizált országban el kellene ítélni és annak elkövetőjét szigorúan megbüntetni. E szokás barbár, kegyetlen és szükségtelen, bár mely szempontból is tekintjük legyen a fiziológia, gyakorlati, orvosi vagy sebészi szempontból. Nem

lehet elég erélyesen küzdeni e kellemetlen és vértlázító kísérletek ellen, melyeket egyes utopisták szív és lelkiismeretlenül, reklám és akadémiai babérokra vágyva még a mai világban is megengednek maguknak. Ezek az emberek, nem méltók erre a névre csak szégyenünkre szolgálnak és meggyalázzák tudományunkat.“

E feltűnést keltő nyilatkozat remélni engedi, hogy közeledik az az idő, mikor az orvosok száműzni fogják a tudomány leple alatt elkövetett állatkinzást és ez valódi diadala lesz a humanitásnak.

A. T.

A vándormadarak.

A madárvonulás nagy jelentőségű úgy az ősznek, mint a tavasznak jellemzésére. Különösen fontos az ősz karakterisztikonjához, mert ilyenkor a vonulás sokkal lassabb, feltűnőbb, mint tavaszkor, mikor a madarak nagyobb gyorsaságot fejtenek ki. Különösen észlelhető ez szeptemberben, a mikor sok figyelmes szemlélő akaratlanul is foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy voltaképp miért is vándorolnak a madarak.

Téves volna azt hinni, hogy vándormadaraink kezdettől fogva ilyenek. Ez a vándorlás inkább fokozatosan fejlett ki náluk, mint természeti szükség, évek folyamán megerősödött s később századok folyamán egyik nemzedékről a másikra öröklődött. Tudjuk, hogy madaraink őshazája Afrika mely zónái alatt keresendő. Évezredekkel ezelőtt a madarak ott annyira elszaporadhattak, hogy nagyon jelentékeny részüket a legtermészetesebb kényszer, az éhség észak felé hajtotta. A madarak mind jobban és jobban északra szorultak s századok folyamán följutottak egész Norvégiába. Mikor beállt az ősz a maga hideg éjszakáival és ködeivel, azok a madarak, melyeknek rovarok és férgek képezték a táplálékát, ugyanazon az uton visszamentek, hogy tavasszal ismét visszatérjenek, míg mások, melyeknek magok, bogyók, gyümölcsök képezték mindennapi táplálékukat, dacoltak új hazájuk zord éghajlatával s lassanként akklimatizálódtak. Ezt a speciest állandó madaraknak hívjuk, megkülönböztetésül a költözőkötől.

A vándorló hajlamot főképp a szelek keltik föl. Tavaszkor a meleg déli és nyugati szelek, őszkor a zord északi és keleti viharok. Emlékeztetik a madarakat arra, hogy itt az ideje a délt,

illetve az északot fölkeresni, a mi legbiztosabb dokumentum azon föltevés mellett, hogy a madarak a széllal vonulnak.

A madarak gyors és könnyebb haladásánál tekintetbe jön másodsorban a zárt tömegekben való vonulás, mely az egyes fajok erejének és egyéb sajátosságainak megfelelő. Csak a varjúk héják és más madarak vonulnak osztott rajokban, ellentétben a seregélyekkel, fecskékkel stb., melyek tömött rajokban vonulnak. A vonulást rendszeren egy nagyon erős madár vezeti, mely repülés közben a nyugodt levegőt szárnyaival lenyomja, mi által ez megsűrűsödik, hátrafelé nyomul s ennek folytán a következő madarat a magasba szorítja. A következő madárnak tehát mérsékeltbb erőt kell kifejteni, hogy elődjével hasonló magasságban maradjon, összes erejét tehát az előnyomulásra használhatja, úgy hogy egyik madár tényleg segít a másikkak. A nagyon könnyű és kitartó repülőknak, mint a sólymoknak, fecskéknek stb. nincs szükségük idegen segítségre s így nincs is meghatározott vonulási formájuk. Sajátságos jelenség az a láрма és kiabálás, melyet a madarak nagy ködben és nagyon sötét éjszakán hallatnak, a mi által valószínűleg a rajt akarják összetartani. A szakértő megfigyelő azonban nagyon könnyen fölismeri a vonuló madarak fajtát a különféle hangokból, melyek oly bánatosan hallatszanak le a sötét magasságból.

A vonulásra mindig a gólyák és egyéb vitorlások adják meg a jelt, rendszeren július végén. De azután a gólyák tavaszkor leghamarabb is érkeznek vissza, gyakran már február végén. Követik a seregélyek, pacsirták stb., míg végre megjelenik a kakuk, a pítók és a sarlósfecské-félék. Meghatározott megérkezési idejük nincsen, mivel erre nagy befolyással van az időjárás. Ha az idő nagyon kedvezőtlen, akkor a madarak nem ritkán megszakítják utjokat, sőt vissza is térnek, megvárni a kedvezőbb időt.

Hogy azonban a madarak mily tömegekbe vonulnak, erre nézve senki sem alkothat még megközelítő fogalmat sem. Feledhetetlen például egy madárvándorlás látványa tengerparton, világítótorony közelében. Millió és millió madár jelzi a közeledését hángos szavával a sötét éjszakában s azután a világítótorony fénykörében örületes sebességgel suhannak el s ismét eltűnnek az éjszaka homályában.

Nem fölösleges szólni a vándorló madarak repülésének képességéről, mely évtizedek óta folyó megfigyelésekből körülbelül

biztosan meg van állapítva. A pálma természetesen a sarlósfecskéké, a melyek akkora távolságot mint Havretői New-Yorkig, hat óra alatt képesek megtenni. Utánuk következnek a héjafélék (11 óra). fecskék és dunnaludak (18), postagalambok (38) s végül a varjuk 66 órával. Ezek természetesen csak megközelítő számok. Az egyes fajok repülési gyorsasága nagyon különböző s összhangban áll a madarak szerkezetével és kitarásával. E hihetetlen gyors repüléssel arányban áll különben a magasság is, mely egy földrajzi mértföldet is meghalad. Ily magasságban a legélesebb szem sem képes meglátni őket távcső nélkül. Az utóbbi időnkig nagyon talányszerű volt, hogy mint képesek a vándormadarak fölmerészkedni oly magas levegőrétegekbe, a hol melegvérű állatok nem élhetnek. A tapasztalás azt bizonyítja, hogy a mi vonuló madaraink rendes körülmények közt nem tartózkodnak ekkora magasságban. Honnan veszik tehát az ily magas rétegekben a lélekzéshez szükséges élenyt?

Már pedig csak 8000 méternél is magasabb levegőrétegekben kell tartózkodniuk vonulásuk közben, hogy az utjukba eső hegyek ne akadályozzák őket. Valószínű, hogy e meseszerűen gyors repülési képességgel együtt jár a tüdő fokozott működése is, mi által a madár a ritka levegőben is megszerzi a szükséges mennyiségű élenyt. A kísérletek egész sora bizonyítja ezt a föltevést. Postagalambokat léghajón fölvittek 23,000 láb magasságra. A galambok roppant fáradtak és bágyadtak voltak s fuldokoltak, de csak addig, míg szabadon nem bocsátották őket. Tüdejük gyorsan kezdett működni, élet és mozgás jött a tagjaikba s nemsokára hihetetlen gyorsasággal tűntek el a léghajósok szemei elől.

Föltűnő körülmény az is, hogy vándormadaraink nappali életet élnek, s ha éjjel fölriasztják őket, nagyon gyámoltalanok, míg vonulás idején nyilegyenesen, pihenés nélkül tartanak czéljuk felé a legsötétebb éjszakában, szinte megtagadván egész természetüket.

De még föltűnőbb csalahatalan irány- és helyérzékük. Az őszi vonulást az ifju nemzedék kezdi meg s csak később követik az öregek. Éveken keresztül azt hitték, hogy ezeket a fiatal madarokat, melyek még soha nem költöztek, néhány oly öregebb madár kíséri, melyek már ismerősek az uttal. Ez a hipotézis azonban azért nem állhat meg, mert a természetbuvárok egyetlen adattal sem képesek támogatni. Egyetlenegy ornitológ

sem volt képes eddig bebizonyítani, hogy a fiatal madarak csapatában öregek is vannak. A madarat egyesegyedül finom helyi és irányérzéke irányítja, melyet az ornitológusok állati magnetizmusnak neveznek. Ezzel szemben sokan azt állítják, hogy a főraj előtt mindig repül néhány madár, melyek a megteendő utat formálisan kikémielik. Ezek azonban nagyon tüzes, erős madarak is lehetnek, melyek a nagy impetusban előre rohannak.

Az a körülmény is nagyon szembeötlő, hogy a madarak nemek szerint vonulnak. A költözködést a fiatal nemzedék nyitja meg, azután következnek a nőstények s csak legvégül az öreg hímek. Tavaszkor megfordított sorrendben érkeznek vissza s ez a megoszlott vándorlás egyik legjellemzőbb sajátossága a madarak költözködésének.

A madarak költözködése iránt érdeklődő laikus közönség azt hiszi, hogy a vándormadarak őszi vonulásukkor a legrövidebb utat választják, tehát lehetőleg egyenes vonalban vonulnak északról délre. Sok madárfajnál, főképp azoknál, melyek Ázsia legészakibb részein tartózkodnak, ez a feltevés helyes is, a többi családoknál azonban nem. Az Ázsia és Európa északi részére költöző madaraknak a legnagyobb része előbb délnyugati irányban indul el s csak akkor fordul hirtelen délnek, mikor az Atlanti-óceánhoz ért. Ebből azt következtethetni, hogy a vándormadár abban a szélességi fokban vonul, a melyben fészkel s csak a legmagasabb északon lakó madarak vonulnak egyenesen dél felé. De még ezeknél is megtörténik, hogy évek óta megszo-
kott utjokról letérnek s nagy kerülőket tesznek, talán kedvezőtlen szelek vagy más meteorológiai zavarok behatása következtében. Meg kell még emlékezni a madárvilág bolygó vendégeiről. Ide tartozik a rózsaseregély (*Pastor roseus*, L.), a fehérszínű keresztcsőr (*Loxia bifasciata*, Brehm) és a pusztai tyúk (*Syrhaptes paradoxus*, Pall.) s mások, melyek valamennyien az ázsiai sivatagokban otthonosak, tartós vízhiány következtében azonban zárt tömegekben vándorolni mennek s így a szó szoros értelmében vándormadarak, de sehol meg nem telepsznek. A múlt években ezek közül több példányt láttak Németországban, Ausztriában és Magyarországon. Jöttek s eltűntek, mint bejelentetlen exotikus vendégek, mint ritka időközökben megismétlődő ornitológiai esemény.

Hős galambok emléke.

A kapitoliumi ludak iránt, amelyek gágogásukkal mentették meg Rómát, ezen utolsó menedéket: a kapitoliumi várat Brennus gall hordáitól, örökké hálás volt Róma; utódjaik évszázadokig ették vigan a világbirodalom kukuriczáját; azonban kő- vagy márványemléket nem emeltek nekik, pedig szobrokban és emlékekben Róma kimondhatatlanul gazdag volt. A hálás párisiak most lefőzik az antik rómaikat, amennyiben szobor-szerű emléket akar a francia főváros emelni azoknak a hősiés postagalamboknak, melyek az 1870—71-iki német-francia háboru és Páris körülvárosa alkalmával a külső világgal fönntartották az összeköttetést. Hogy milyen lesz ez az emlék, azt még nem tudni; akad azonban francia lap, amely inkább amellett kardoskodik, hogy Páris városa emlék helyett a mostan élő galambokat, amelyek középületekben huzódnak meg, lássa el a szükséges élelemmel. Egyébként nem frivolitás, azokat a párisi postagalambokat nemzeti hősöknek nevezni. 1871. január 26-án érkezett vissza az utolsó Párisba, véresen és összetépvé, tehát már mikor I. Vilmost német császárnak kiáltották volt ki Versaillesben. Addig ez ideig az ostromolt világvárosból 360 postagalamb szállott fel s csak 76 érkezett vissza.; részben a fagnak estek áldozatul, részben a poroszok fegyvereinek, akik irgalmatlanul lövöldöztek rájuk. Nem egyszer történt meg, hogy a pihegő, halálosan megsérült galamb csak minden erejének megfeszítésével tudott Párisba leszállani s a tudósításokat elhözvén, néhány percz mulva kiszenvedett. Könnyen megsérült és elfogott galambokkal a poroszok is üzentek Párisba, rendszeren olyan dolgokat, amelyektől megborzadt a francia hazafi. Különbben körülbelül négy hónap alatt az a 360 galamb, vagy 250.000 hivatalos s több mint 1 millió magánértésítést vitt és hozott. Művészies emléket tehát bizonyára megérdemelnek a hősiés postagalambok; rokonaik és utódjaik azonban azt bizonyára nem fogják megérteni; a tiszta buza iránt alkalmasint nagyobb volna a fogékonyságuk. Egyébként a művésznak is elég gondot okoz, hogy miként oldják meg ezt a szokatlan feladatot.

Az okos fecskepár.

Több éves fecskefészek volt eresztünk alatt. Mint minden évben, úgy az idén is újra felkereste a fecskepár az elhagyott fészket.

Kis körültekintés, javítás után ismét megkezdtek a boldog családi élet zavartalanságát.

Boldogságuknak gyümölcsei már annyira felcseperedtek, hogy majdnem repülőképes fiatalok szorongtak a fészekben.

Szorgalmasan látták el a szülők az éhes fiatalokat. Minden perczen új meg új bogárnépséggel tömték az öregek a szájukat.

Egy napon azonban szerencsétlenség történt. Oka, azt hiszem, hogy a fészek anyaga meglazult, meg a fiatalok feszengtek. Elég az, hogy a fészek lehulott, teljesen maga alá temetve az apróságokat.

A fecskék szomorúan és félelemmel röpködtek körül a gyászos helyet. Eközben mondtak is valamit az ő nyelvükön. De megértettem én is. Ez lehetett: „Segítség!” Segítettem is azonnal. Kéznel kaptam egy füles kosarat, amolyan gomolyagkosár-féle volt ez.

Szeget vertem az eresz alá s felakasztottam, benne a kicsinyekkel. Számra négyen voltak, mert egy elpusztult. A négy közül kettőnek a lába görbén a has alá hajlott, nyilván a szűk fészek okozhatta ezt. Kibéreltem a kosarat lószőrrel, mivel a fészek alját nem használhattam, ronda és büzhödött volt.

Csakhamar beláttam, hogy az új lakás inog; nem felel meg a követelményeknek. Változtattam a dolgon oly módon, hogy fekete szalmakalapot erősítettem föl. Letéptem a karimáját, csak a mélyedése maradt meg.

A fecskepár eleintén idegenkedett a mesterséges lakástól.

Azonban némi körülrepülés után már megszokták. A fecskemama elébb; ő volt az első, ki fiai iránt való ragaszkodó szeretetből legyőzte a félelmét. Rászállt a kalap szélére. Nemsokára azután az éhes gyomrok ismét megkapták jó falatjaikat. Végre mindketten hordtak.

Másnap az egyik fiók kiesett, ott lelte halálát. A megmaradt három ugyancsak kihasználta a nyitott és szabad fészek hibáit, mert minduntalan látták a szorgalmasan hordozó szülőket, kihajoltak annyira, hogy a begyök is kilátszott, közel a kipottyánáshoz.

A fecskepáron a harmadik napon szokatlan élénkséget

vettem észre. Vizsgálták jobbról-balról a kalapot. Terveztek. Hátároztak. — Munkába is fogtak még aznap. A kalap szélét egy ujjnyi sárral előlről körültapasztották. Védfalat emeltek. Hátul nem volt szükség erre, mert a házfal védte a kicsinyeket a kieséstől. A megmaradt három fiú felnőtt. — Azután kirepültek.

Bod Péter.

Állatvédelem és Állatvilág.

A madarak vándorlása. A madarak vándorlásáról érdekes adatokat gyűjtött Seebohm angol természettudós. Amerika és Európa különféle helyein felállított világító tornyok őreinek e nemű tapasztalatait szedte össze s ezt kiegészítette a maga megfigyeléseivel, a melyet Helgolandban és Észak-Ázsiában, a Percsora vidéken tett. Seebohm szerint a madarakat sohasem a meleg vagy a hideg készíti a más égalj alá való vonulásra, hanem az eledei megfogyatkozása. A fecskék is azért mennek el tőlünk ősszel, mert a napi táplálékul szolgáló bogarak világa nagyon is megfogyatkozik. A szibériai partokon a tundrákat lepik el az otthonos madarak, mert bárminő hideg legyen is, várják a jég megrepedezését, amikor a bogarak láváinak milliárdnyi tömege kerül napfényre. A délvidékekre való vándorlásnak a költési vágy sem az ok, mert jóformán valamennyi madár ott költ, ahol állandóan tartózkodik, azaz a hidegebb vidéken, tájakon. A vándorlás idejét az időjárás és a szél is befolyásolja. Rossz időben a madarak parton vagy szigeten várják a vihar elmúlását. Soha sem mennek szél iránt, szél ellen is csak néha s legjobban szeretik, ha a szél oldalt éri őket. Általában nagyon magasan száll a vándormadár s a pihenő helyére hirtelen meggondolás nélkül csap le. Az alattuk levő talajt, bármily magasan repüljenek is, folyton figyelik, a mit már az is bizonyít, hogy borus éjszakán jobban közelednek a földhöz. Sok madárnak mindegy, akár nappal, akár éjjel vándorol, más faj meg csak sötétben szeret utazni.

A viviszekcezió eltiltása. Az alsó-ausztriai tartományi bizottság komoly lépéseket tett az iránt, hogy a bécsi egyetemi klinikán kísérleti állatokon gyakorolt élveboncsolásnak véget vessen. Miután a viviszekceziót a tartománygyűlésen már előbb megtámadták, a tartományi bizottság megbízásából Steiner bizott-

sági tag megjelent Chrobak tanárnál és felszólította, hogy a vezetése alatt álló szülészeti klinikáról a kísérleti állatokat záros határidő alatt távolítsa el. A felhívásnak sem Chrobak, sem Schonta tanár, a másik szülészeti osztály vezetője nem lettek eleget, hanem arra hivatkoztak, hogy az egyetemen csak a közoktatásügyi miniser rendelkezhet. Orvosi körökben nagy a felháborodás a tartománygyűlés eljárása miatt és a két tanár, ha a tartományi bizottság felfogását közoktatási miniszter magáévá tenné, kész inkább lemondani, semhogy magát az orvosi tudomány e kegyetlen, de a sikeres vizsgálódás szempontjából szükségesnek (?) mondott eszközétől eltiltani engedje. A viviszekció ügye különben újra szóba került a tartománygyűlésen. Sturm képviselő interpellált az ügyben és miután hivatkozott arra, hogy a bécsi klinikán betegeken is kísérleteznek, kijelentette, hogy szükség van a viviszekció törvényes eltiltására és szigorú ellenőrzés alá kell helyezni a klinikákat, hogy ily büntetésre méltó experimentumokkal többé ne foglalkozhassanak.

Az országos állatvédő-egyesület okt. hó 25-én *Osztoics* Mihály elnöklésével választmányi ülést tartott, amelyen köszönetet szavazott a fővárosi sajtónak, hogy legutóbb tartott galamblovászat ellen állást foglalt és ezt a sportot elítélte. Az egyesület a IX. kerület határában ingatlant vásárolt, melyen a jövő évben fölépíteti a hosszaab idő óta tervezett Állatvédőházat. Egy második életmentő-kocsit is forgalomba fognak hozni. Így a jövőben a szerencsétlenül járt lovak elszállítása az eddigieknél gyorsabb lesz.

Az életunt elefánt. A minap adta ki páráját a moszkvai állatkeriben a 115 esztendő-s Marvik nevű elefánt. Sok esztendővel ezelőtt kapta ajándékba II. Sándor cár a perzsa sahtól. A rengeteg állat a legutóbbi ideig rendkívül engedelmes volt, vagy két évvel ezelőtt azonban szökési kísérletre vetemedett, a miért azután az elefánt-ketrecbe került. Ott nagyon harcias volt a kedve, állandóan s gyakran tört ki dühöngési rohamokban. Nemrégiben azonban elcsendesedett Marvik; lefeküdt a földre és hiába csiklandozták inyét a legingerlőbb falatokkal. ételhez hozzá sem nyult. Halálát ilyenformán az éhség okozta.

A megváltozott madárvilág. Ilyen címmel ismertette egyik fővárosi lap többek között a francia Pouchet megfigyelését a fecske fészekrakó módjáról. Erre a közlésre egy ornitológus a következőket írja:

A francia Pouchetnek nincs igaza a fecske fészekrakásának megváltoztatásában. Mert a füstös-fecske, népiesen isten-fecske

nem rakhat vagy építhet más alakú fészket, mint fönt teljesen nyitott tetejűt — különben hosszú farka miatt sohse tudna bent nyugodtan ülni; s ez így volt már nemcsak Plinius, de Tóbiás idejében is. Viszont a fehér-torku házifecske teljesen zárt s csak kis nyílású fészket épít, de teljesen sárból, szalma és szőr nélkül s bár kisebb, mint a füstifecske, de nagyobb, azaz öblösebb fészket épít. A parti-fecske soha sem építet, mindig vájta a tanyáját — a meredek partok oldalában; a kalapács-fecske (nép nyelvén) (Cypselus) mindig tornyokban — elhagyatott épületekben tanyázik. A bubos pacsirta »ékes tsitsergésében« pedig már Pázmány is gyönyörködött. Különben nem beszélne róla. Nem kell ám mindig hinni a németnek — ha francia is.

1903-ra tagsági díjukat befizették.

Gróf Béli Ákos	2 kor.	Kuncz Elek	2 kor.
Békéssy Lilla	2 »	Ózv. Makoldy Sámuelné ..	2 »
Dr. Böhm Károlyné.....	2 »	Dr. Meltzl Hugóné	2 »
Böhm Mihály	2 »	Dr. Nagy Károly	2 »
Dr. Brandt Józsefné.....	2 »	Dr. Öváry Kelemenné	2 »
Dr. Erdélyi Károly	2 »	Dr. Öváry Elemér	2 »
Dr. Farkas Gézáné	2 »	Dr. Reich Albert	2 »
Dr. Gergely Sámuel.....	2 »	Szvacsina Gézáné	»
Dr. Grün Á. Lipótné	2 »	Dr. Szász Zsomborné	2 »
Gyulay Lászlóné	2 »	Br. Szentkereszthy Zsigmondné	2 K.
Dr. Haller Károly	2 »	Dr. Széchy Karoly	2 kor.
Hajós László	2 »	Széky Miklós	2 »
Hajós Gyula	2 »	Szekula Ákos	2 »
Dr. Haraszthy Gyuláné	2 »	Szentgyörgyi Lajos	2 »
Herczegh Lajosné	2 »	Streck József	2 »
Jánossy Zsigmond	2 »	Dr. Tompa János	2 »
Jakab László	2 »	Dr. Tompa Camil	2 »
Kanyaró Ferencz	2 »	Turcsányi Gyula	2 »
Dr. Kiss Mórné	2 »	Dr. Tutsek Sándor	2 »
Kovács János, tanár.....	2 »	Tyroler Gyula	2 »

K é r e l e m.

Folytatva az 1903. évre szóló tagsági díjnyugták szétküldését, tisztelettel felkérjük úgy vidéki, mint helybeli pártfogóinkat, hogy csekély 2 korona évi tagsági díjukat, a melyért kedves, általános elismerésben részesülő havi közlönyünket is kapják, alulírt pénztároshoz mielőbb beküldeni, illetve nyugtájukat kihordónktól, ha azzal jelentkezik, kiváltani sziveskedjenek, hogy továbbbi működésünket a szegény állatok védelme érdekében akadálytalanul folytathassuk.

Kolozsvár, 1903. évi november 1-én.

Ózv. Bárány Zoltánné,
elnök.

Virányi István,
pénztárnok.